

El pintor Agustí Ferrer Pino (1884-1960)

Antoni Sangrà Boladeres

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

DEPARTAMENT DE DIBUIX
FACULTAT DE BELLES ARTS
UNIVERSITAT DE BARCELONA

PROGRAMA DE DOCTORAT
ESPAI PÚBLIC I REGENERACIÓ URBANA: ART, TEORIA I
CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI

TÍTOL DE LA TESI

EL PINTOR AGUSTÍ FERRER PINO
(1884-1960)

PER OPTAR AL TÍTOL DE:

Doctor en Belles Arts

NOM DEL DOCTORAND:

Antoni Sangrà Boladeras

NOMS DELS DIRECTORS DE LA TESI:

Dra. Roser Masip Boladeras
Dr. Lino Cabezas Gelabert

Barcelona, 2014

3. SITGES: DE L'ESCOLA LUMINISTA AL NOUCENTISME

3.1. SITGES, UNA POBLACIÓ IMPORTANT

La relació estreta entre Agustí Ferrer Pino i la seva localitat natal, Sitges, ens obliga a incidir abans de tot en algunes de les característiques socials, culturals i històriques d'aquesta vila de la comarca del Garraf.

Tot i ser una població petita, Sitges sempre ha tingut predisposició per ser un lloc referent per molts artistes, les seves característiques així ho afavoreixen; entre aquestes, podem esmentar els factors ambientals, ja que gaudeix d'un microclima que en general provoca bonança meteorològica i una claror blanca fruit de la llum que il·lumina la superfície del mar; també podem esmentar l'ambient social i humà. Com hem dit, Sitges és una població costanera, que sempre ha estat una mica aïllada de Barcelona. Es troba situada després del trencat del Garraf, la qual cosa feia que, per exemple, a finals de s. XIX i principis del XX, fos una vila molt tranquil·la que transmetia la pau i serenitat necessàries per poder realitzar qualsevol activitat artística. Ramon Planes ens recorda les paraules d'Emerencià Roig: *“Entre els anys 1860 i 1875 – escriu Emerencià Roig i Raventós – Sitges era un poble ideal. S’hi vivia enmig d’una pau que encantava. Era un recer sense parió per a americanos en llurs velleses; un recó de mar on els esperits selectes trobaven esplais i notes d’art.”*¹ Aquests antecedents culturals segurament marquen la pròpia idiosincràsia de Sitges. Els seus habitants sempre s’han mostrat molt receptius pel que fa a l’art i això ha condicionat de manera positiva l’auge i la manifestació constant d’activitats culturals i tradicionals.

Si haguéssim de delimitar algun període de Sitges especialment ric i profitós, artísticament parlant, creiem que hauríem de situar-nos a finals del segle XIX, concretament cap el 1878², amb l’aparició d’un grup de pintors, essencialment paisatgistes, que coincideixen a Sitges i que formen el grup de l’anomenada Escola Luminista. Els membres d’aquesta escola són els precursors del modernisme pictòric

¹ Planes, Ramon. *Llibre de Sitges*. Ed. Grup d’Estudis Sitgetans. Sitges. 2004. Pàg. 88.

² *La situació geogràfica i les condicions atmosfèriques de Sitges tenen un caràcter molt particular, individualitzat, podríem dir. Aquesta particularitat fou una condició fonamental perquè l’any 1878 Joan Roig i Soler s’establís a Sitges, decisió que marcaria l’inici de l’Escola Luminista.* Coll, Isabel. “L’Escola Luminista de Sitges”. A: *L’Escola Luminista de Sitges. Els precedents del Modernisme*. Ed. Consorci del Patrimoni de Sitges. Sitges. 2002. Pàg. 30.

que heretaria Santiago Rusiñol, també molt vinculat a Sitges i una de les principals figures del Modernisme, no tan sols a Sitges, sinó a tot Catalunya i a l'exterior. El Modernisme té continuïtat en forma d'un altre moviment artístic i ideològic que és el Noucentisme tal i com s'ha explicat en el capítol anterior, i que també és molt present a la vila de Sitges, sobretot pel que fa a l'arquitectura. En pintura destaca el pintor Joaquim Sunyer, sitgetà d'arrel, es converteix en un dels referents pictòrics del moviment. Així doncs, a Agustí Ferrer Pino, nascut l'any 1884, podríem situar-lo parcialment en aquest últim període caracteritzat per la presència del Noucentisme a Sitges.

3.2. CONTEXT HISTÒRIC I GEOGRÀFIC

Apuntem, doncs, algunes dades històriques, geogràfiques, urbanístiques i socials de la vila de Sitges per tal de configurar el indret on neix i desenvolupa Agustí Ferrer gran part de la seva vida.

En el darrer terç del XIX, a Sitges es donen els primers símptomes de canvis socio-econòmics. La població tenia una economia local força estable i productiva, basada en el comerç tèxtil i la manufactura de botes; alhora, tampoc es pot obviar la importància de l'exportació de vins, sobretot cap a Amèrica. Fins l'any 1881, que arriba el ferrocarril a Sitges, tot el transport comercial es feia per mar, ja que Sitges, conjuntament amb la població veïna, Vilanova, era un port de referència en les rutes marítimes del Mediterrani. Tanmateix, fins l'any 1879 que no s'obrí la carretera de les costes que connectava amb Barcelona per via terrestre, el transport marítim era el més usual.

Imatge 1. Passeig de la Ribera a Sitges l'any 1880. Imatge extreta: Diputació de Barcelona. *Trencadis. Fons locals digitalitzats* [En línia]. [Col·leccions. Fotografies de Sitges]. [Consultat: 12 de desembre 2013]. Disponible a Internet: <http://trencadis.diba.cat/>

Durant aquests últims anys de finals del segle XIX, s'aprecia un creixement urbanístic i d'ordenació del territori. Es planifica un Eixample a l'estil Cerdà com el de Barcelona. Es procuren carrers amples i rectes com per exemple el carrer Francesc Gumà o el carrer Illa de Cuba, antigament anomenats carrer del Ferrocarril i carrer Progrés, respectivament. En aquesta reorganització s'hi podrà apreciar l'edificació de les cases senyorials dels *americanos*, que són els sitgetans que tornen enriquits dels seus negocis a Amèrica i sobretot de Cuba. En aquest període, hi ha un retorn important d'aquests sitgetans que influiran en l'economia local i l'estructura social del poble

degut a les seves inversions, a l'edificació de les seves grans cases, i a la nova riquesa que aporten a Sitges.

Imatge 2. Vista del carrer Illa de Cuba de Sitges entre els anys 1915 i 1920. Imatge extreta: *L'Abans. Sitges. Recull gràfic 1870-1965*. Ed. Efadós. El Papiol. 2004. Pàg. 15.

Cal esmentar també altres esdeveniments relacionats amb la reestructuració del poble a finals del segle XIX que afavorien a la qualitat de vida dels seus habitants. Posem per exemple que l'any 1886 l'enllumenat públic se substitueix; l'antic de petroli es canvia pel de gas. En els anys posteriors, s'edifiquen l'ajuntament i el mercat. S'arreglen els carrers, s'hi col·loquen voreres i es comença a implantar el clavegueram de la vila. S'engalana el Passeig de la Ribera i s'hi planten les primeres palmeres tan característiques d'avui en dia.

L'organització social de l'època (i d'alguna manera també de l'actualitat) s'orientava entorn dels cafès. En destaquem la *Cerveseria Cau Ferrat* del 1895 ja que era el local habitual dels artistes de l'època, com ara Santiago Rusiñol, Eliseu Meifrén, Enric Clarasó, Arcadi Mas i Fondevila o Joaquim de Miró, entre d'altres. També cal que fem referència a les dues societats principals del poble, la Societat Recreativa El Retiro i el Casino Prado Suburense que neixen a la dècada dels anys setanta i a finals de segle s'engrandeixen engalanant-se i fent les reformes necessàries per adaptar-se al desenvolupament sociocultural de la vila. També és l'època en que comencen a arribar els primers estiuejants de Barcelona, de tal manera que fins i tot es projecta la construcció d'un balneari al Passeig de la Ribera que actualment no existeix.

Imatge 3. El café de la Xarmada, al Cap de la Vila de Sitges, vers l'any 1920. Imatge extreta: *L'Abans. Sitges. Recull gràfic 1870-1965*. Ed. Efadós. El Papiol. 2004. Pàg. 149.

El poble, a poc a poc, es va projectant i modernitzant seguint l'estela de progrés que també es viu a la resta del territori català i europeu. Tot i això, l'engrandiment definitiu de Sitges no es dona fins a principis del segle XX; ja que entre 1910 i 1930 es doblaria la població fins arribar aproximadament a uns vuit mil habitants. A partir dels anys trenta es comença a identificar Sitges amb un poble d'estiueig consolidant-se aquesta faceta als anys seixanta. D'aquesta manera la principal font d'ingressos de la vila passa a ser la indústria terciària, el turisme i la construcció, en detriment d'altres activitats econòmiques que havien sobresortit a la primera meitat del s. XX, com la indústria tèxtil i la del couro, o fins i tot la pesca.

3.3. DE L'ESCOLA LUMINISTA AL NOUCENTISME

Degut a les característiques intrínseques de la població de Sitges, i amb la voluntat d'acotar la contextualització del nostre estudi sobre el pintor Agustí Ferrer Pino, volem incidir en el desplegament cultural i artístic que visqué Sitges des de finals del segle XIX fins a principis del XX. Com veurem, es tracta d'una vila marcada per l'èxit artístic degut a la confluència d'esdeveniments històrics i socials. Les diferents etapes culturals de Sitges constitueixen una part important de la història artística de Catalunya de finals del segle XIX i principis del XX.

Circumstàncies històriques i socials, entre d'altres, fan que Sitges reuneixi les condicions necessàries per convertir-se en un lloc emblemàtic i representatiu en el món de l'art català. Cal retrocedir fins a l'aparició de l'Escola Luminista de Sitges i la seva connexió amb el Modernisme per poder analitzar algunes característiques formals pròpies de molts artistes de Sitges, que conformen part de la llavor del naixement de moviments estètics com el Modernisme o el Noucentisme a Catalunya i a Sitges.

Els artistes integrants de l'Escola Luminista s'agrupen entorn uns fonaments estètics comuns basats en la captació de la llum en la pintura. Ells marquen el preludi del que havia de ser una de les èpoques més importants de la vila de Sitges sobretot pel que fa a l'art, i concretament la pintura. Serà, per exemple, gràcies a la temàtica idíl·lica i la sensibilitat cromàtica i lumínica de les teles d'aquest grup de pintors, que Santiago Rusiñol s'interessa profundament per ells i per Sitges³.

L'Escola Luminista, o també anomenada de Ponent pel crític d'art Raimon Casellas, comença als voltants de l'any 1880 compartint lideratge amb una altra escola d'anomenada, l'Escola Paisatgista d'Olot. Les dues escoles sorgeixen en un context català imbuït per les tendències pictòriques d'altres zones europees que manifesten inquietuds pels efectes lumínics en la pintura. Aquest canvi de paradigma pictòric

³ *"Santiago Rusiñol fou el Colom dels nostres destins. A la seva atracció personal, als seus dots, a la seva munificència, Sitges deu el renom que ara té. Però el primer descobridor no fou ell. Altres pintors el precediren"* Planes, Ramon. *Llibre de Sitges*. Ed. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 2004. Pàg 109.

comporta l'aparició del que anomenem la pintura a *plein air*⁴ en contraposició a la pintura de taller de l'època.

Els pintors capdavanters de l'escola foren Joan Roig i Soler (1852-1909), de pare sitgetà, i Arcadi Mas i Fontdevila (1852-1934). Ells són els primers en abordar la potencialitat lumínica i pictòrica que tenia Sitges i el mediterrani en les seves teles.

Imatge 4. Pintura a l'oli de Joan Roig i Soler. "Vista de Sitges". (1882)⁵. Imatge extreta: *L'Escola Luminista de Sitges. Els precedents del Modernisme*. Ed. Consorci del Patrimoni de Sitges. Sitges. 2002. Pàg. 78.

Joan Roig i Soler convida a Sitges al seu amic Arcadi Mas i Fontdevila (1852-1934) que en acabar la seva estada a Itàlia gràcies a una beca Fortuny, es trasllada a Sitges on s'instal·la definitivament el 1886. Els dos pintors continuaran treballant en una línia italianitzant i amb clares influències de la pintura de Fortuny, introduint al començament elements exòtics importats de la seva estada a Itàlia, i després abandonant-los per afavorir un estil més realista. L'interès dels pintors per la qüestió de la llum es tracta formalment a través de la preeminència de la taca i la massa cromàtica per sobre del valor lineal, i aquest serà un recurs que aniran adoptant tots els luministes per copsar des del conjunt l'atmosfera del tema.

⁴ "Tots coincidien a voler donar a conèixer el color local, fet que tindria per resultat la pintura a *plein air*." Coll, Isabel. "L'Escola Luminista de Sitges". A: *L'Escola Luminista de Sitges. Els precedents del Modernisme*. Ed. Consorci del Patrimoni de Sitges. Sitges. 2002. Pàg. 29.

⁵ "Vista de Sitges, c. 1882. Oli sobre tela. 52,5x76,5 cm. 'Roig Soler/Sitges' (a.i.d.). Col·lecció Artur Ramon, Barcelona." *L'Escola Luminista de Sitges. Els precedents del Modernisme*. Ed. Consorci del Patrimoni de Sitges. Sitges. 2002. Pàg. 78.

Imatge 5. Pintura a l'oli d'Arcadi Mas i Fondevila. "Platja de Sitges amb la Punta". (1899)⁶. Imatge extreta: Ibídem imatge 4. Pàg. 98.

Com hem apuntat, el realisme i la fidelitat del referent és també un dels seus valors característics, però s'observarà que a poc a poc, sobretot aquests dos pintors detallaran menys l'anècdota i empastaran més la forma⁷. El tractament de la interacció del color i la seva expressió plàstica en la taca, modelant-la per dibuixar, seran recursos sovint utilitzats per aquests pintors en una nova i moderna concepció de la pintura, molt propera als plantejaments impressionistes. Aquests pintors van viure en un micro univers a la vila de Sitges que els permetia mantenir una interrelació constant. Els vincles generats exercien d'influència entre ells i en conseqüència les seves obres consoliden un marc pictòric i conceptual propi. Tant és així, que la importància i la singularitat del grup és reconeguda i crítics com Raimon Casellas se'n fan ressò⁸.

També destaca la figura de Joaquim de Miró i Argenter (1849-1914), deixeble de Mas i nascut a Sitges, també fou un més que notable pintor. En els seus quadres s'hi pot

⁶ "Platja de Sitges amb la Punta, c. 1899. Oli sobre tela. 33x49 cm 'Mas i Fondevila' (a.i.d.). Col·lecció particular." Op. Cit. Pàg. 98.

⁷ Isabel Coll en fa referència: "El pintors luministes –particularment Joan Roig i Arcadi Mas– experimentaran una evolució que va d'unes primeres obres –realitzades als primers anys vuitanta– més detallades i seguint la manera de fer de l'escola napolitana, a unes altres de més llibertat tècnica i sense tan detallisme" Coll, Isabel. "L'Escola Luminista de Sitges". A: *L'Escola Luminista de Sitges. Els precedents del Modernisme*. Ed. Consorci del Patrimoni de Sitges. Sitges. 2002. Pàg.37.

⁸ Ramon Planes en fa referència en el seu *Llibre de Sitges* de la crítica positiva que realitza Raimon Casellas en relació a les teles d'Arcadi Mas i Fondevila i la resta de companys de l'Escola. "Casellas ha citat ja els principals pintors prerusinyolians. I en resum, hi ha una manera en la pintura catalana, que Casellas en diu "luminista de Sitges", que té una etapa italiana representada per Mas, com després havia de venir la francesa, de Rusiñol i Casas." Planes, Ramon. *Llibre de Sitges*. Ed. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 2004. Pàg. 110.

apreciar la subtilesa de la llum a través de la matisació acurada del color en grans espais com el mar o la sorra de la platja, i alhora una delicadesa minuciosa en la construcció de la forma. Pràcticament tota la seva obra s'inspira en Sitges, treballant abastament marines, horts i patis.

Imatge 6. Pintura a l'oli de Joaquim de Miró. "Sitges des del Fondac". (1883)⁹. Imatge extreta: Ibídem imatge 4. Pàg. 79.

També cal esmentar Antoni Almirall i Romagosa (1860-1905) que "*pintà retrats austers, plens de força. I uns patis per als quals es valgué dels grisos que Casas i Rusiñol portaren de París*"¹⁰. Per completar la llista podem anomenar a Joan Batlle Amell (1855-1927) o Joan Soler i Casanovas. Tots ells, com hem dit, reproduïen en les seves teles uns paràmetres estètics molt semblants i alhora innovadors i moderns que els va permetre ser reconeguts com a Escola¹¹.

⁹ "Sitges des del Fondac, 1883. Oli sobre tela. 62,5x93,5cm. 'J. Miró Sitges/83' (a.i.e.). Col·lecció Particular" Catàleg: *L'Escola Luminista de Sitges. Els precedents del Modernisme*. Ed. Consorci del Patrimoni de Sitges. Sitges. 2002. Pàg. 79.

¹⁰ Planes, Ramon. *Llibre de Sitges*. Ed. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 2004. Pàg. 114.

¹¹ Coll n'assenyala el primer cop que es reconeix l'escola com a tal: "*Fou amb motiu de l'Exposició Regional de Vilanova quan, per primera vegada, es considerà el grup luminista com una escola pictòrica. La referència sortí a les pàgines de La Renaixença (19 d'agost de 1882). L'escrit assenyalava la novetat d'aquella pintura i l'èxit assolit pels seus pintors*" Coll, Isabel. "L'Escola Luminista de Sitges". A: *L'Escola Luminista de Sitges. Els precedents del Modernisme*. Ed. Consorci del Patrimoni de Sitges. Sitges. 2002. Pàg. 31.

Imatge 7. Pintura a l'oli d'Antoni Almirall. "Retrat de Canudas". (1892)¹².

Imatge extreta: Ibídem imatge 4. Pàg. 175.

Hem esmentat alguna de les característiques estètiques i formals més representatives de l'estil de l'Escola, com per exemple la captura de valors i tonalitats del color en les diferents incisions de la llum en el paisatge. En aquesta línia cal subratllar, també, el gust estètic del grup per la claror vibrant i solejada de Sitges. En tenim un exemple molt evident en Joan Roig i Soler, que era un enamorat del sol i la seva llum. Observem en els seus quadres una paleta tòrrida de grocs poderosos i rosats càlids. A més, el bon ús dels colors crus li permet enfosquir per contrarestar la lluminositat dels altres encertant sempre en la complementarietat dels colors. La vitalitat de la pintura de Roig queda reflectida també en el seu caràcter, i en aquest sentit cal fer esment a l'anècdota que explica Ramón Planes sobre el pintor, ja que pensem que ambdós circumstàncies sempre van molt lligades:

"Era un enamorat de la llum. Un crític d'art, a Bèlgica, l'anomenà "le roi du soleil". Diu Josep Roig i Raventós que hauria estat més just dir-li "el fill del sol". Morí com un Osvald ibsenià. "Cada dia empitjorava, i cada matí demanava a la seva germana que li obrís la finestra, que volia veure el sol –Dorm! És molt aviat. Descansa! –Obre! Vull veure el sol! I no callava fins que li obrien el balcó."¹³

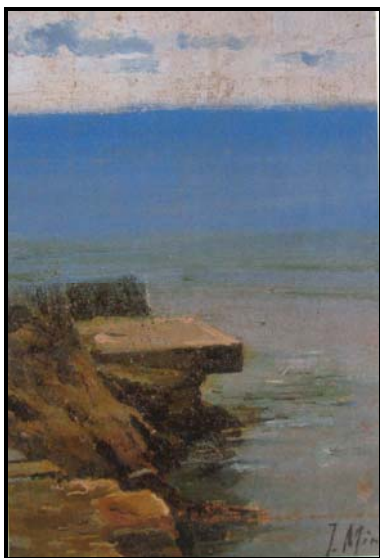
¹² "Retrat de Canudas, 1892. Oli sobre tela. 36x32cm. 'Almirall' (a.i.e.). Col·lecció Particular" Catàleg: *L'Escola Luminista de Sitges. Els precedents del Modernisme*. Ed. Consorci del Patrimoni de Sitges. Sitges. 2002. Pàg. 175.

¹³ Planes, Ramon. *Llibre de Sitges*. Ed. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 2004. Pàg. 112.

Imatge 8. Pintura a l'oli de Joan Roig i Soler. "Estació de Sitges". (1882)¹⁴. Imatge extreta: Ibidem imatge 4. Pàg. 108.

També cal dir que evidentment no només la llum clara del sol era font d'inspiració per al grup de l'Escola; veurem com per exemple Arcadi Mas o el mateix Joaquim de Miró realitzen magnífics treballs en paisatges de colors més tènues, seguint games cromàtiques més saturades i amb valors més subtils.

Imatge 9. Pintura a l'oli de Joaquim de Miró. "La Punta". (1888)¹⁵. Imatge extreta: Ibidem imatge 4. Pàg. 97.

¹⁴ "Estació de Sitges/Estació de ferrocarril, 1882. Oli sobre tela. 31x41cm. 'Roig i Soler/Sitges' (a.i.e). Pinacoteca Municipal, Sitges (núm. inv. 37). Presentada a l'Exposició Regional de Vilanova i la Geltrú, l'any 1882, hi guanyà una medalla de Segona Classe" *L'Escola Luminista de Sitges. Els precedents del Modernisme*. Ed. Consorci del Patrimoni de Sitges. Sitges. 2002. Pàg. 108.

¹⁵ "La Punta, 1885. Oli sobre tela. 25x23cm. 'J. Miró' (a.i.e). Col·lecció Particular" Op. Cit. Pàg. 97.

En referència als temes més habituals tractats pels pintors de l'escola, fem notar una relació directe amb el dibuix compositiu de l'obra. El paisatge sitgetà, posant èmfasi en les marines, patis i escenes de la vida quotidiana és la temàtica més habitual. Ara bé, pensem que l'interès dels luministes per la representació del paisatge del natural no obeeix únicament a la captura de la bellesa del tema pintat, sinó també a aspectes formals que ja hem esmentat com la llum i el color; són elements pictòrics que afecten d'una manera determinant l'elecció del tema. Per exemple, observem en les seves teles la representació de pocs temes *en espais tancats o interiors*. També un altre factor que determina els motius és l'elecció d'aquests en funció de línies de força i la perspectiva que afecta a la composició. Veurem que en les repetides panoràmiques de les platges de Sitges i Vilanova, s'hi dibuixen obliqües que finalitzen en l'horitzó, delimitant vaporosament l'anomenada secció àuria i que hàbilment els pintors luministes reordenen amb barques solitàries o cases blanques que escupen llum. L'enquadrament també el resoldran amb perfecta harmonia amb el paisatge, treballant amb diferent intensitat els elements del tema i situant-los de manera estratègica. Per exemple, en el cas de les marines veurem com juguen amb el mar, la sorra i el cel característics d'aquest tipus de paisatge, per distribuir d'una manera compensada els espais del quadre.

Imatge 10. Pintura a l'oli de Joan Roig i Soler. "Vista de Sitges des de la platja Sant Sebastià". (1888)¹⁶. Imatge extreta: Ibídem imatge 4. Pàg. 143.

Mentrestant aquests pintors aconseguien amb gran dignitat innovar temàticament i formalment la pintura de finals de segle XIX a Catalunya; uns altres de més joves, com ara Santiago Rusiñol, Ramon Casas i posteriorment Pablo Picasso, es fixaven en el

¹⁶ "Vista de Sitges des de la platja de Sant Sebastià, c. 1888. Oli sobre tela. 47x63,5 cm. 'Roig i Soler' (a.i.d). Col·lecció Particular. De nou, amb aquesta vista de la platja de Sant Sebastià, Roig i Soler torna a presentar un caprici." Op. Cit. Pàg. 143.

seu mestratge i els prenien com a referents. Serà Santiago Rusiñol el qui més s'encisarà per la seva pintura i sobretot per Sitges.

Santiago Rusiñol descobreix la vila de Sitges i els luministes per casualitat durant un viatge a Vilanova i la Geltrú cap a finals de 1891. La impressió que rep tant del seu ambient com dels seus habitants és tan positiva que decideix quedar-s'hi un mes i mig. Rusiñol ja coneixia i admirava l'obra de Roig i Soler¹⁷, però durant la seva estada pot conèixer altres pintors de l'Escola Luminista com Joaquim de Miró o Mas i Fondevila, els quals el reben amb un tracte afectuós. El descobriment de Sitges i els seus atributs estètics per part de Santiago Rusiñol marcarà d'una manera incisiva la seva determinació personal i artística: *“Quan Rusiñol marxà a París el desembre de 1891, havia comprés ben bé quines serien les grans conseqüències del seu pacte amb Sitges. A partir d'aquest moment el seu pensament es reparteix entre Sitges i París”*¹⁸.

Rusiñol, agraït per l'acolliment de la gent de Sitges i plenament integrat a la vida social del poble *“comença a organitzar, en la festa major de Sant Bartomeu, és a dir, l'agost de 1892, el que ell anomena Primera Festa Modernista, consistent en una exposició d'obres d'artistes catalans”*¹⁹. Podem establir aquest esdeveniment com el començament del Modernisme a Sitges, tot i tenir present que els períodes estètics i artístics difícilment es poden concretar de manera exacte ja que normalment transiten en la definició d'ells mateixos. Aquest intermedi entre luministes i modernistes queda manifest en aquesta Primera Festa Modernista on s'exposen obres dels luministes i dels que serien més endavant els referents catalans del Modernisme pictòric, el mateix Rusiñol i Ramon Casas. Podem afirmar que entre les dues generacions de pintors hi havia la cordialitat i complicitat suficients per compartir vetllades bohèmies i divertides que s'acostumaven a fer en la Cerveseria del Cau Ferrat que van decorar ells mateixos. Igualment, ens sembla adient ratificar que aquesta proximitat entre generacions provoca la repercussió essencial de l'Escola Luminista en la gènesi del

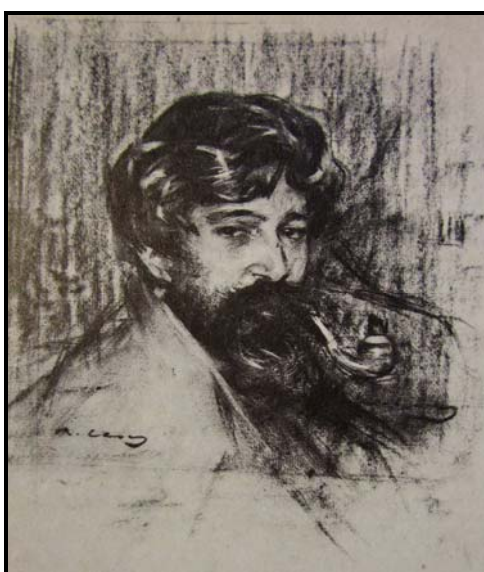
¹⁷ Isabel Coll en fa referència en el seu llibre sobre Rusiñol: *“Joan Roig i Soler (...) havia presentat a l'exposició de Munich de l'any 1883 una vista del port; i dues composicions més (...) figuraven a l'exposició de l'Ateneu Barcelonés celebrada el mateix any. (...) Santiago Rusiñol quedà commogut davant d'aquell devessall de llum i aquella valentia de tema que Roig presentava al públic barceloní.”* Coll, Isabel. *Rusiñol*. Ed. Flama. Sant Sadurn d'Anoia. 1990. Pàg. 9.

¹⁸ Op. Cit. Pàg. 32.

¹⁹ Ràfols, Josep Francesc. *Modernisme i Modernistes*. Ed. Destino. (Primera edició 1949). Barcelona. 1982. Pàg 53.

Modernisme pictòric català, i alhora en els corrents estètics posteriors, com ara el Noucentisme.

Aquests punts de contacte entre luministes i modernistes es reflecteixen en les seves obres. La llum en els modernistes també serà determinant, però tal com citàvem anteriorment a Raimon Caselles, els modernistes treballaran influïts per les seves estades a París. Per posar un exemple, l'interès lumínic i de valoració cromàtica dels modernistes es concentra més en els patis interiors de les cases blanques de Sitges on l'impacte de la llum és més subtil. El tractament formal, però, seguirà la mateixa línia iniciada pels luministes.

Imatge 11. Retrat de Rusiñol realitzat per Ramon Casas. Imatge extreta: *La cultura contemporània a Catalunya (1888-1931)*. Ed. Edmon Vallès. Sant Vicenç dels Horts. 1977. Pàg. 112.

Durant el període en que Rusiñol s'estableix a Sitges entre els anys 1893 i 1894, també decideix traslladar i reinstal·lar el taller que tenia al carrer Muntaner de Barcelona anomenat Cau Ferrat²⁰ a la vila. Així doncs el període del Modernisme a Sitges anirà estretament lligat a la figura de Santiago Rusiñol.

La segona Festa Modernista es realitza el 10 de setembre de 1893. Rusiñol, amb la col·laboració del grup modernista de la revista *L'Avenç*, organitza una festa amb

²⁰ Ràfols en relació al Cau Ferrat explica el següent: "*Destacaven entre el potpourri d'antiguitats del Cau Ferrat del carrer Muntaner, (...) per la quantitat i per la importància d'alguns d'entre ells, els objectes de ferro; reduït el local en la seva capacitat (cau), ple de ferregots (ferrat): d'aquí ve el nom que prengué*". Op. Cit. Pàg 53.

música i teatre. Es realitzaren concerts amb peces musicals de Cesar Franck i d'Enric Morera; i es posà en escena *La Intrusa* de Maerterlinck al teatre Casino Prado.

L'any següent se celebrà la tercera Festa Modernista; "coincidint amb la inauguració del taller-museu suburenc. Per donar solemnitat a l'acte, els dos grecos²¹ adquirits a París, (...) foren portats processionalment des de l'estació al Cau Ferrat"²². En aquella celebració, Santiago Rusiñol va estar acompanyat de nombroses personalitats de l'època que participaven de la festa en ple apogeu del Modernisme. Es preparà un gran àpat per a 150 persones al costat del Cau, a la plaça de la Torreta. Els principals comensals feren discursos en honor a Sitges i a l'Art, entre ells hi destacaven J. Ll. Pellicer, Josep Puig i Cadafalch, Raimon Casellas o el mateix Rusiñol. L'acte acabà aquest cop amb un certamen literari en el que hi participaren personalitats com Narcís Oller o Joan Maragall.

A mida que passa el temps, Rusiñol viu temporades més llargues en el Cau de Sitges i redueix les seves estades a París. Des de Sitges manté contacte amb l'elit cultural pròxima al Modernisme. Així es parla de la seva trobada amb la novel·lista madrilenya Emilia Pardo Bazan i Àngel Guimerà. Cal destacar, per exemple, les diverses visites i actuacions que realitza l'Orfeó, tant al Cau Ferrat com al Casino Prado; també fer esment a la fructífera relació amb Miquel Utrillo, amb el qual manté una bona amistat i realitza un treball efectiu organitzant les festes modernistes de Sitges.

Imatge 12. Fotografia de sobretaula al Cau Ferrat. D'esquerra a dreta, Genís, guarda del Cau, l'impresor Oliva, Santiago Rusiñol, el fotògraf Adolf Mas, creador de l'Arxiu d'art que duu el seu nom. Imatge extreta: Ibídem imatge 11. Pàg. 137.

²¹ Sant Pere i Santa Magadalena del Greco.

²² Ràfols, Josep Francesc. *Modernisme i Modernistes*. Ed. Destino. (Primera edició 1949). Barcelona. 1982. Pàg. 60.

La quarta Festa Modernista, que se celebra el 14 de Febrer 1897, evidencia la fortalesa i la personalitat del moviment a la vila de Sitges. Ramon Planes en el seu *Llibre de Sitges* ho descriu així: *“En la primera part, l’orquestra dirigida per Enric Morera interpretà un Poema simfònic, de Mercé Vidal. Després unes danses canadenques, del compositor belga Gilson. Abans de la representació de La Fada, que era el pinyol de la festa, Rusinyol, pronuncià un altre dels seus discursos d’apostolat en defensa de l’art lliure i contra la prostitució del teatre”*²³.

Finalment, la cinquena i última Festa Modernista el 1899 és la que té menys repercussió. Rusinyol comença a trobar-se amb dificultats diverses per organitzar la festa. Per una banda el seu estat de salut és fràgil i per l'altra es posa de manifest un cert esgotament en la reivindicació de la innovació i llibertat de l'art modern.

L'any següent, en motiu de la col·locació del retrat que realitza Mas i Fondevila en homenatge al Doctor Robert²⁴, es realitza un banquet al Cau Ferrat on Rusinyol realitza un dels seus últims discursos: *“De jove vaig venir a Sitges i vaig mirar-me aquesta vila com una dona blanca i hermosa. Varen passar anys, i ja no hi vaig veure solament la bellesa: ja estimava Sitges per la seva bondat. Ara, doncs, no estimo Sitges perquè és blanca; si fos morena, també l’estimaria. D’això en té bona culpa la pintura. M’he ficat per dintre les cases, per sos patis i jardins, he rondat pels seus afores, i a tot arreu he trobat un camp abonat per a l’art”*²⁵

Veiem doncs, com Rusinyol vincula per sobre de tot la seva relació entre Sitges i la pintura. Per Sitges passaran un gran nombre d'artistes i la vila esdevindrà un referent per molts d'ells. Els luministes enceten els atributs “estètics” de Sitges, després els modernistes, encapçalats per Rusinyol, hi duen l'excel·lència i converteixen la vila en universal i, finalment, la maduresa artística del poble arriba en el període noucentista. En aquest sentit, recuperem el que escriu Isabel Coll al Catàleg de l'Escola Luminista de Sitges:

²³ Planes, Ramon. *Llibre de Sitges*. Ed. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 2004. Pàg. 144.

²⁴ Fou alcalde de Barcelona, de pare sitgetà, molt vinculat a Sitges, se li realitza un homenatge quan es veu obligat a dimitir per l'incompliment de l'administració central de descentralitzar-se, i no pot complir amb el s'havia compromès.

²⁵ Planes, Ramon. *Llibre de Sitges*. Ed. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 2004. Pàg. 160.

“Tot seguit va pendre la paraula el Sr. Joan Duran per recordar que els primers artistes establerts a Sitges i que donaren a conèixer la vila foren Roig i Soler, Mas i Fondevila i Joaquim de Miró, als qui després seguirien Rusiñol, Casas, Almirall i Utrillo, i més tard Sunyer, Bergnes i Ferrer Pino²⁶, noms que havien embolcallat la vila de Sitges d'un ambient artístic que li havia donat fama”²⁷

El Noucentisme a Sitges és un capítol poc conegut però prou interessant, i pensem que determinant pel desenvolupament complet de la vila. Ens aventurem a situar la maduresa estètica de Sitges en aquest període, ja que després del transcendentalisme i l'eufòria desbocada de l'època modernista que acabava d'enlairar el poble, el Noucentisme respon amb la serenor i normalitat que el caracteritza.

El Noucentisme a Sitges el podem situar entre els anys 1908 i 1933 aproximadament. Sitges és precisament considerada una de les segones ciutats noucentistes²⁸ que giraven al voltant de l'epicentre de la primera ciutat, Barcelona. El rang de ciutat noucentista ve determinat perquè en aquest període hi ha un interès estètic per l'urbanisme originat per l'ideal noucentista de la *Catalunya-Ciutat*. A Sitges, s'identifiquen dos eixos o etapes vinculades al Noucentisme representades amb dos projectes singulars. En primer lloc, destaquem la construcció del Palau Maricel. Es tracta d'un projecte de transformació arquitectònica del barri de Sant Joan que comença cap el 1910 arrel de la compra per part de Charles Deering²⁹ de l'edifici de l'antic Hospital de Sant Joan, al costat del Cau Ferrat. La reforma de l'edifici la dirigeix Miquel Utrillo³⁰ i hi col·laboren entre altres el fuster Joan Marsal i l'escultor Pere Jou. Deering, col·leccionista d'art, va convertir el Palau Maricel en un museu particular.

²⁶ Observem ja, que en aquesta referència bibliogràfica se situa a Agustí Ferrer Pino en el grup d'artistes sitgetans del període noucentista de la població.

²⁷ Coll, Isabel. “L'Escola Luminista de Sitges”. A: Catàleg: *L'Escola Luminista de Sitges. Els precedents del Modernisme*. Ed. Consorci del Patrimoni de Sitges. Sitges. 2002. Pàg. 66.

²⁸ Recordem que en el capítol 2.2.2 *Ideologia i Estètica*, en la pàgina 37, ja fem esment de la importància d'aquestes segones Ciutats en el moviment noucentista. Així, altres segones ciutats foren Terrassa, Sabadell o Girona, i en un segon bloc amb menys importància ho foren per exemple Reus, Olot, Vilanova o Manresa.

²⁹ “Charles Deering, milionari nord-americà, fou portat a Sitges per Ramon Casas. Enamorat del poble, va decidir de bastir-hi un palau vora el mar i, amb aquest desig, el dia 13 d'abril de 1910 va comprar l'antic hospital.” Coll, Isabel. *Arquitectura de Sitges*. Ed. Ajuntament de Sitges. Sitges. 2001. Pàg. 174.

³⁰ Tal i com apunta Vinyet Panyella, Utrillo “*llavors molt distanciat estèticament i personalment de Rusiñol*” es troba plenament inserit en el moviment noucentista. Panyella, Vinyet. “El Noucentisme a Sitges. Dades per a un capítol d'història cultural”. *Serra d'Or*, nº420, Barcelona. Desembre 1994. Pàg. 52.

Imatge 13. Fotografia de la plaça de Sant Joan abans de convertir-se en el Palau Maricel (1905)³¹. Imatge extreta: *Arquitectura de Sitges 1800-1930*. Ed. Ajuntament de Sitges. Sitges. 2001. Pàg. 178.

Imatge 14. Fotografia del Racó de la Calma de Sitges, on hi ha el Palau Maricel i el Cau Ferrat. "Racó de la Calma. La imatge data de l'any 1954."³² Imatge extreta: *Ibidem* imatge 13. Pàg. 179.

Imatge 15. Fotografia de la "Façana de l'antic Hospital de Sant Joan. La imatge data vers 1905."³³ Imatge extreta: *Ibidem* imatge 13. Pàg. 174.

³¹ Coll, Isabel. *Arquitectura de Sitges 1800-1930*. Ed. Ajuntament de Sitges. Sitges. 2001. Pàg. 178.

³² Op. Cit. Pàg. 179.

³³ Op. Cit. Pàg. 174.

Imatge 16. Fotografia de "Miquel Utrillo. La Torre de Sant Miquel,, substituint l'antiga façana de l'Hospital de Sant Joan. C. 1916."³⁴ Imatge extreta: Ibídem imatge 13. Pàg. 180.

Imatge 17. Fotografia de "Miquel Utrillo. Terrasses de Maricel."³⁵ Imatge extreta: Ibídem imatge 13. Pàg. 182.

El segon projecte que cal destacar relacionat amb l'ordenació urbanística de Sitges vinculada al Noucentisme i que representa una segona etapa del moviment a la vila és la planificació de la ciutat-jardí de Terramar que comença el 1918. La idea sorgeix de Francesc Armengol, industrial sabadellenc, que comprà els terrenys de l'extrem sud de la vila on s'hi construeix un hotel. A continuació s'urbanitza al voltant de l'hotel amb els anomenats jardins de Terramar, dissenyats per Miquel Utrillo i construïts per Forestier. Es crea un passeig Marítim que permet ser un balcó obert al Mediterrani únic a Europa. En el passeig, s'edifiquen un gran nombre de xalets sense excedir en estridències i mantenint la voluntat clàssica i ordenada del Noucentisme; la majoria de xalets són dissenyats per l'arquitecte Josep Maria Martino i s'adeqüen perfectament al paisatge de Sitges. Tot i això, s'aprecia un canvi important en la vila a partir d'aquesta reordenació urbanística entre 1908 i 1926. Així ho explica Vinyet Panyella: *"la fesomia i el perfil de la vila havien canviat substancialment, i el poble de casetes blanques i de*

³⁴ Op. Cit. Pàg. 180.

³⁵ Op. Cit. Pàg. 182.

*baluernes modernistes havia crescut amb una urbanització que integrava harmònicament el paisatge, l'arquitectura i la idea de ciutat en una petita i proporcionada escala*³⁶. L'harmonització de l'arquitectura amb el paisatge respon al sentit d'equilibri natural basat en el classicisme propugnat pels noucentistes. Sitges es converteix en un paisatge estètic.

Imatge 18. Fotografia de "Josep Maria Martino. L'antic Hotel de Terramar vers 1934."³⁷ Imatge extreta: Ibídem imatge 13. Pàg. 215.

Imatge 19. Fotografia de "El passeig de Terramar vers 1934."³⁸ Imatge extreta: Ibídem imatge 13. Pàg. 218.

Imatge 20. Fotografia de "Detalls dels jardins de Terramar vers 1925."³⁹ Imatge extreta: Ibídem imatge 13. Pàg. 223.

³⁶ Panyella, Vinyet. "El Noucentisme a Sitges. Dades per a un capítol d'història cultural". *Serra d'Or*, nº420, Barcelona. Desembre 1994. Pàg. 52.

³⁷ Coll, Isabel. *Arquitectura de Sitges 1800-1930*. Ed. Ajuntament de Sitges. Sitges. 2001. Pàg. 215.

³⁸ Op. Cit. Pàg. 218.

³⁹ Op. Cit. Pàg. 223.

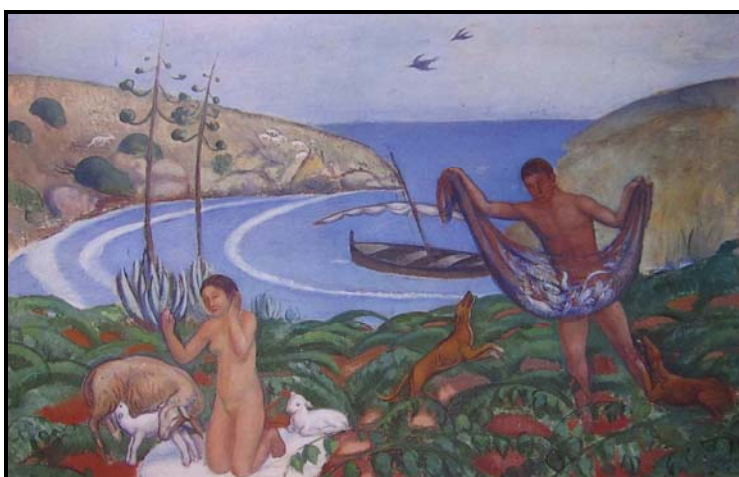
Volem destacar, també, que en aquest període es planifica la creació de l'Escola de Forja arran de la celebració dels vint-i-cinc anys del Cau Ferrat, i es volia que portés el nom de Santiago Rusiñol. La idea, com moltes d'altres, va ser de Miquel Utrillo. La Mancomunitat, amb Puig i Cadafalch de President, estava disposada a finançar-la i, fins i tot, s'havia constituït el Patronat de l'Escola. Entre els seus membres podem destacar el mateix Santiago Rusiñol, Charles Deering, els alcaldes de Sitges i Barcelona, Miquel Utrillo o el director de l'Escola de Bells Oficis de Barcelona, Francesc d'A. Galí. Malauradament, per desavinences i interessos polítics no es portà a terme aquest projecte que hauria portat de ben segur beneficis econòmics i més projecció cultural al poble.

Tanmateix, a Sitges no hi faltava pas història cultural i artística. El referent pictòric i un dels líders espirituals del Noucentisme, maduraria artísticament a Sitges, ens referim a Joaquim Sunyer, ja esmentat també en els capítols anteriors dedicats al Noucentisme. Havia nascut el 1875 en aquesta localitat. Sunyer, després de la seva estada a París on adquireix cert reconeixement, torna a Sitges el 1908 on redescobreix el paisatge sitgetà i enceta una nova línia de treball molt més personal i introspectiva⁴⁰. Sitges, també en aquest cas, resulta ser el lloc idoni per fer eixir en el pintor un nou concepte pictòric que culmina el 1911, quan s'instal·la definitivament a la vila. La llum, el clima, la serenor, el mar... tots valors noucentistes, participen d'aquesta recerca intensa en la que Sunyer es troba immers. Així, l'onze d'abril de 1911, quan realitza la seva primera exposició individual organitzada amb l'ajuda de Miquel Utrillo a les Galeries del *Faiang Català*, l'art català fa un tomb. Joan Maragall publica un article en relació a l'exposició i en especial a alguna de les obres exposades, com ara "la Pastoral". L'article d'en Maragall "va contribuir de manera decisiva a situar Sunyer en el lloc preeminent que havia deixat vacant Nonell, mort dos mesos abans"⁴¹. En relació a aquest fet, en volem destacar la importància de que Sunyer "s'entronitza com a guia artístic" tal i

⁴⁰ Rafael Benet escriu el següent sobre Sunyer i Sitges: "Es preciso destacar la gran importancia de esta etapa de Sitges en la evolución de Sunyer, no sólo por la compenetración con la claridad de un paisaje que tanto amó, sino porque parecía reafirmarse en su obra, con toda espontaneidad primeriza, el amor a las cosas directas y cotidianas a todo lo que vivía en torno suyo. Por encima de la voluntad estructural, a lo largo de esos años vemos aparecer las señales de aquella fase que ha sido calificada de más humanizada, y en la que la sabiduría del pintor ante la belleza y la verdad de las cosas adquiere matices de una ternura que, sin embargo, no deja de estar regida por la complejidad, a pesar de la aparente sencillez." Benet, Rafael. *Sunyer*. Ed. Polígrafa. Barcelona. 1975. Pàg. 179 i 182.

⁴¹ Benet, Jordi. "Les etapes de l'art de Sunyer". A: *Joaquim Sunyer. 1874-1956*. Ed. Fundació de la Caixa de Pensions. Barcelona. Octubre-novembre 1983. Pàg. 22.

com afirma Francesc Fontbona⁴², sobretot pel que fa a la influència i repercussió estètica que tindrà en la resta de pintors noucentistes. Es convertirà en un dels referents pictòrics que el Noucentisme necessitava. Sunyer explota un nou llenguatge basat amb la fortalesa i modernitat conceptual que li ofería Cézanne, i la sensibilitat purament mediterrània que es respirava a Sitges. Tanmateix, la seva obra madura cap un primitivisme més *gauguinià* que *cezannià* ja que les seves pintures fluctuen entre l'ideal i el real. Pintarà a Sitges obres representatives del Noucentisme català com "la Pastoral" i "Mediterrània" el 1911 o "Cala Forn" el 1917; i pel que fa al tractament de la figura, es poden destacar les diferents maternitats que pinta. Les figures de Sunyer transmeten una imatge de serenitat i repòs. En moltes d'aquestes figures representades en les teles de Sunyer s'hi reconeixen personatges de la vida quotidiana de Sitges, que Sunyer segurament utilitzava com a models. La influència de Cézanne hi és present en la modulació de la pinzellada i l'estilització de les figures recorda a Modigliani. L'any 1923 és un artista plenament consolidat i reconegut per la crítica.

Imatge 21. Pintura a l'oli de Joaquim Sunyer. "Mediterrània". (1910-1911)⁴³. Imatge extreta: *El Noucentisme. Un projecte de modernitat. Exposició 22 de desembre 1994- 12 de març 1995*. Ed. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura: Enciclopèdia Catalana: Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. Barcelona. 1994. Pàg. 323.

Sunyaer es relacionà amb nombroses personalitats artístiques i intel·lectuals de l'època, que sovint el visitaven en el seu taller de la platja de San Sebastià a Sitges. Podem

⁴² Fontbona, Francesc. "El Noucentismo plástico". *Artes Plásticas*, n°11, Barcelona. Setembre-Octubre 1976. Pàg. 54.

⁴³ "Mediterrània. 1910-1911. Signat 'Sunyer' a l'angle inferior dret. No datat. Oli sobre tela. 84x132 cm. Col·lecció particular." *El Noucentisme. Un projecte de modernitat. Exposició 22 de desembre 1994- 12 de març 1995*. Ed. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura: Enciclopèdia Catalana: Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. Barcelona. 1994. Pàg. 323.

esmentar per exemple a Ruben Dario, Joaquim Folch i Torres o fins i tot Eugeni d'Ors, amb qui mantenia una relació distant tot i ser el principal ideòleg del Noucentisme. Cal apuntar que Eugeni d'Ors pràcticament no va escriure crítiques en relació a la pintura sunyeriana; sembla que la personalitat introvertida del pintor i la seva carrera pictòrica afermada no acabaven d'agradar a d'Ors, que amb un tarannà molt especial acostumava a protegir els artistes que ell considerava propers a l'estètica noucentista. Sunyer no era "fill" d'Ors, però va aconseguir inserir plenament en la seva obra els components estètics i plàstics traçats pels noucentistes, fins al punt d'ésser considerat pels historiadors com un dels màxims exponents del moviment.

D'altra banda, entre les figures més representatives del Noucentisme a Sitges, hi trobem intel·lectuals i artistes sitgetans de diferents inquietuds i amb distintius propis. Entre els propis sitgetans podem destacar l'esmentat Joaquim Sunyer, Trinitat Catasús (poeta), Josep Carbonell i Gener (promotor cultural, polític i historiador), M. A. Cassanyes (pintor i crític d'art), Lluís de Dalmau (escriptor), Artur Carbonell (pintor, escenògraf i director teatral), Salvador Soler i Forment (periodista, poeta i escriptor) i el mateix Agustí Ferrer Pino (pintor). I altres personatges que tingueren una vinculació molt propera amb Sitges, com Pere Jou (escultor), Francesc Armengol (fabricant i financer), Josep M. Martino (arquitecte), o Alfred Sisquella (pintor).

Alhora, a Sitges, durant el període noucentista, també hi visqueren a temporades personatges influents de la cultura catalana com el mateix Enric Prat de la Riba⁴⁴ o Joan Salvat Papasseit.

Altres esdeveniments d'aquest període foren per exemple, la Festa de la Poesia celebrada el 1918, amb un caràcter marcadament noucentista⁴⁵. També podem assenyalar que durant els anys del període noucentista a Sitges s'hi publiquen varies revistes vinculades a les tendències europees d'avantguarda que fins aquells anys van teixir complicitats amb el Noucentisme; és el cas de la revista *Terramar* (1919-1920), *Monitor* (1921-1923) o l'esmentada en els anteriors capítols *L'Amic de les Arts* (1926-1929). A més, durant el període noucentista a Sitges (1908-1933), les publicacions locals *El Eco de Sitges* i el *Baluard de Sitges*, serviren als intel·lectuals i als escriptors

⁴⁴ Ens ho recorda Vinyet Panyella: "Entre el març i el juny de 1917 Enric Prat de la Riba intentà refer-se la salut a Sitges" Panyella, Vinyet. "El Noucentisme a Sitges. Dades per a un capítol d'història cultural". *Serra d'Or*, nº420, Barcelona. Desembre 1994. Pàg. 54.

⁴⁵ Planes també n'assenyala la importància: "Ara, en 1918, el Noucentisme triomfant celebra la seva festa, la qual, amb plena intenció, no s'anomena Jocs Florals sinó Festa de la Poesia" Planes, Ramon. *Llibre de Sitges*. Ed. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 2004. Pàg.204.

de mitjà transmissor d'idees del moviment. En tenim un exemple en la publicació de la conferència que va fer Joaquim Torres Garcia a casa del Dr. Benaprés titulada "L'Art en relació amb l'home etern" i que *El Eco de Sitges*⁴⁶ va publicar.

Observem, doncs, que Ferrer Pino començarà a desenvolupar la seva activitat artística en una localitat culturalment molt vital i integrada als moviments estètics de més renom que es produïren a Catalunya durant aquells anys. En aquest sentit, com ja apuntàvem al començament del capítol, hem cregut important realitzar aquesta revisió dels fets més destacables per conformar el relat i anàlisi de la vida i obra d'Agustí Ferrer.

Imatge 22. La platja Sant Sebastià, vista des de l'ermita que li dona nom, a final del segle XIX. Imatge extreta: *Sitges o la celebració*. Ed. Lunweg. Barcelona. 1991. Pàg. 7.

⁴⁶ "Publicaciones Recibidas". *El Eco de Sitges*. 27 de juliol de 1919. Núm. 1732. Sitges. Pàg. 3.